

DOI 10.37491/UNZ.81.2
УДК 338.48 (477)

Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО¹, Лариса ГРЕНЬ²,
Юрій БАТИР³, Інна ЛОПАТЧЕНКО⁴

Е-ТУРИЗМ ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ (ЧАСТИНА 2)

У частині 1 наукового дослідження визначено, що поширення вірусу COVID-19 в усьому світі зумовило нову хвилю розвитку е-туризму. У цій частині дослідження обґрунтовано його напрямки

¹ доктор наук з державного управління,
начальник наукового відділу проблем державної безпеки
навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України (м. Харків),
dergopr@nuczu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>.

² доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
mega_lgren@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-4466-6018>.

³ доктор історичних наук, професор,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного адміністрування
у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України (м. Харків),
batyrura@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0001-5282-3680>.

⁴ кандидат наук з державного управління,
викладач кафедри публічного адміністрування
у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України (м. Харків),
innalop85@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-4838-2154>.

© Помаза-Пономаренко А. Л., Грень Л. М., Батир Ю. Г., Лопатченко І. М., 2021

з позиції визначення їх функціонального наповнення (соціальні медіа, рекомендації тощо). У межах Частини 2 дослідження акцентовано на розвитку екологічного туризму за допомогою застосування електронних технологій. При цьому доводиться важливість розвитку туристичної сфери загалом і екологічного туризму зокрема за допомогою використання кластерного підходу. З цієї метою уточнено кільцеву модель упровадження туристичних кластерів в Україні. Установлено, що створення 10 туристичних кластерів протягом 5 років дає можливість державі отримати додаткові 500 млн дол. до бюджету, залучити від 800 млн до 1,5 млрд доларів інвестицій у туристичну сферу, а також створити 800 робочих місць в ній та суміжних сферах. Зважаючи на збільшення впливу екзогенних та ендогенних факторів на сферу туризму, визнано необхідність дослідження стану електронного представлення заповідників і національних парків. Власне кажучи, оцінено їхні веб-сайти й акаунти в соціальних мережах. Таке оцінювання здійснено за допомогою застосування контент-аналізу. Виявлено, що сьогодні не можна однозначно стверджувати про належний рівень е-представлення заповідників і національних парків. Дослідження дозволило дати оцінку готовності адміністрацій цих заповідників і національних парків до сучасних змін за допомогою таких чинників і показників: даних щодо відвідуваності; розвитку інфраструктури; факторів формування туристичного потоку. З'ясовано, що адміністрації цих заповідників і національних парків належним чином не готові до сучасних умов розвитку Індустрії 4.0. Визначено, що наразі прийнятними формами розвитку туризму є електронний та екологічний, а також їхнє поєднання. Перспективним у цьому напрямку є визначення й аналітичне оцінювання моделі упровадження е-туризму як соціально орієнтованої й екологічної практики, а також визначення потенційних можливостей у розвитку інновацій на рекреаційних територіях.

Ключові слова: е-туризм, соціально-економічний розвиток, новітні технології, електронна комерція, екологічний туризм.

У продовження дослідження, розпочатого у першій частині [1], відзначимо, що внутрішні та зовнішні фактори, зокрема, поширення вірусу COVID-19 в усьому світі, зумовили нову хвилю розвитку туризму, а саме: електронного; медичного; лікувально-оздоровчого; екологічного та іншого соціально орієнтованого туризму.

У межах нашої розвідки аргументовано розглядати е-туризм з позиції:

- 1) застосування новітніх технологій, що полегшують доступ до туристичних послуг через закритість державних кордонів;
- 2) розвитку екологічного, лікувально-оздоровчого, медичного та ін. соціально орієнтованого туризму.

Усе це вказує на актуальність обраної тематики дослідження в контексті визначення перспектив забезпечення соціально-економічного розвитку України.

Правові, організаційні, інформаційні та ін. аспекти формування та функціонування туристичної сфери в Україні й усьому світі досліджуються в наукових працях О. Борисенко, О. Білотіла, С. Домбровської, Л. Івашиної, М. Латиніна, І. Лопушинського, І. Парубчака, Н. Рибальченко, Е. Щепанського та ін. У межах цієї системи окремих науковий інтерес становлять особливості розвитку екологічного туризму, адже він є однією з найбільш нагальних проблем сучасності, що вимагає зниження рівня негативних впливів техногенної цивілізації на природне середовище. Усе це й становить мету нашого дослідження.

Туризм — це одна з найбільш прибуткових і динамічних сфер економіки. Як відомо, до пандемії COVID-19 в її межах працювало понад 130 млн осіб, тобто кожен 16-ий у світі. Крім того, у доковідний період на сферу туризму припадало приблизно 10 % світового ВВП і стільки ж на міжнародні інвестиції. Отже, загалом туристична сфера в усьому світі вважається однією з найприбутковіших, поступається лише нафтовидобувній та машинобудівельній, при цьому з кожним роком вплив саме туристичної сфери на економіку посилюється, незважаючи на виникнення та поширення пандемії COVID-19.

Щодо Європи, то в ній туризм також є однією з найважливіших сфер економіки. Як відомо, понад 50 % світового ринку туризму припадає саме на європейські країни. Туризм складає 5 % ВВП країн-членів ЄС, а в окремих державах цього Союзу — і 3 %, і 8 %.

За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО), щорічно подорожує більше 800 млн. чоловік. Прикметно, що більш ніж у 40 країнах світу туризм становить основне джерело надходжень до їх національних бюджетів. Так, в Іспанії частка прибутків від іноземного туризму в загальній сумі надходжень складає 35%, на Кіпрі і в Панамі — понад 50 %, на Гаїті — більш ніж 70 %.

За оцінками експертів ВТО, до 2030 року частка використання історико-культурних рекреаційних ресурсів сягне 20–25 % від загальних показників світового туризму. При цьому погоджуємося з науковцями, що на тлі поширення пандемії COVID-19 туристична сфера все одно буде розвиватися, але визначення вимагають нові інтенції в цьому процесі, а саме: розвиток екологічного, сільського зеленого, лікувально-оздоровчого, медичного, електронного та іншого видів туризму. У цьому контексті варто підкреслити, що на сучасному етапі функціонування туристичної сфери та в найближчій перспективі вона розглядатиметься з позиції стимулюючого фактору економіки держави загалом і окремих її територій зокрема, що підвищує добробут громадян та впливає на якість і рівень життя населення [2].

Як відомо, створення 10 туристичних кластерів протягом 5 років дає можливість державі отримати додаткові 500 млн доларів до бюджету, залучити від 800 млн до 1,5 млрд доларів інвестицій у туристичну сферу, а також створити 800 робочих місць в ній та суміжних сферах. Зважаючи на

це, туризм в Україні можна розглядати як сферу реалізації, насамперед, ринкових механізмів, але при цьому відбувається непряме застосування державних механізмів, покликаних забезпечити наповнення державного та місцевих бюджетів. Крім того, туристична сфера може розглядатися з позиції того, що вона є інструментарієм, необхідним для повноцінного використання рекреаційних ресурсів. У залежності від їх видів слід вказати, що туризм — засіб загальнодоступного та повноцінного відпочинку й оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною держави та її населення.

Щодо України, то на її теренах пріоритетним видом туризму для є виїзний, але він не забезпечує створення додаткових робочих місць для українців. Тому варто забезпечувати й в'їзний туризм, який, до того ж, є вагомим фактором поповнення валютними надходженнями держбюджету. Як відомо, до виникнення та поширення пандемії COVID-19 Україна мала понад 4,5 тис. закладів туристичного розміщення, розрахованих на понад 60 тис. місць. Разом із тим, і до поширення цього вірусу такі заклади вимагали модернізації та реконструкції відповідно до міжнародних стандартів. З огляду на масштаби поширення даного вірусу на сьогодні актуальним питанням для України є забезпечення розвитку туристичної інфраструктури лікувального й оздоровчого спрямування. Крім того, підтримання в належному стані погребують і рекреаційні зони, пам'ятки культури й архітектури України, які наразі потерпають від зниження рівня туристів-відвідувачів [3].

Варто зауважити, що надання туристичних послуг лікувально-оздоровчого та медичного характеру в Україні відзначається проблематичністю довгий період часу, і актуалізувалося на тлі стрімкого поширення пандемії COVID-19. Крім того, давно вже наявна низка проблемних питань у туристичній сфері в Україні, які також вимагають комплексної уваги з боку держави, оскільки можуть унеможливити розвиток цієї сфери. Ці питання стосуються розвитку світового туризму та ролі України в такому процесі, а також її спроможності конкурувати на світовому ринку туристичних послуг. Слід зазначити, що об'єктивно Україна має всі умови, необхідні для забезпечення інтенсивного розвитку внутрішнього й іноземного туризму.

Серед цих умов можна визначити такі:

- 1) особливості географічного положення й рельєфу;
- 2) сприятливий клімат;
- 3) різноманіття природного, історико-культурного та іншого рекреаційного потенціалу.

У той же час, Україна значною мірою поступається інтенсивному доквідному розвитку світового туризму. До виникнення та поширення пандемії COVID-19 і на сьогодні українці залишаються бути «туристичними інвесторами» зарубіжних країн. Ця обставина викликає стурбованість, зважаючи на нереалізованість туристичного потенціалу України. Варто при цьому вказати, що туризм, за оцінками фахівців, у вигляді податків здатний щороку забезпечувати додатковий дохід до держбюджету України до 4 млрд дол.

Отже, у цьому контексті важливим є вирішення питання оновлення туристичної інфраструктури в Україні, що наразі не є достатньо розвинутою і такою, що відповідає вимогам часу та суспільства. Складності ситуації додає той факт, що використання такої інфраструктури відбувається в поєднанні з низькою якістю сервісу туристичних послуг, що зумовлює низьку привабливість туристичної сфери України загалом, і, відповідно, недостатню наповнюваність її бюджетів. Це, у свою чергу, посилює відставання України від провідних туристичних країн. Відтак, вона й надалі продовжуватиме знаходитися на «периферії» туристичних потоків. До речі, у 2019 році Україну відвідали в 20 разів менше туристів, ніж Францію, яка відповідає нашій державі за розмірами території і чисельністю населення [4].

Принагідно відзначимо, що серед чинників, які підвищують розвиток в'їзного туризму виокремлюють, насамперед, такі, як відповідність природно-ресурсного, історико-архітектурного та рекреаційного потенціалу. Його варто розглядати в межах внутрішньої, галузевої та зовнішньої (переважно загальноекономічної) площин. До основних галузевих факторів розвитку в'їзного туризму відносять такі:

1. Достатній рівень розвитку мережі і об'єктів туристичної інфраструктури, їх відповідність загальносвітовим та національним стандартам. Слід пам'ятати, що інфраструктурна туристична база України перейшла їй у спадщину від Української СРСР. Ця інфраструктура із самого початку була розрахована на невибагливого туриста, тому серед її об'єктів переважали великі комплекси, зі значною концентрацією місць, але низьким рівнем комфортності. Щодо наявних вітчизняних готелів, побудованих у період незалежності України, то відзначимо, що серед них близько 10 % відповідають міжнародним стандартам. Тривалий період часу (з 1991 року по 2000 рік) серед цих засобів туристичного розміщення не було жодного п'ятизіркового, і тільки 6 мали чотири зірки. Наразі ситуація дещо покращилася, проте про сталий розвиток цих інфраструктурних процесів стверджувати не можливо.

2. Стан транспортного та дорожнього сполучення. В Україні він відзначається недосконалістю. Одним з дієвих засобів вирішення цієї ситуації є розвиток відповідної туристичної інфраструктури, а також міжнародних транспортних коридорів (МТК). Як відомо, наша держава має найвищий в Європі коефіцієнт транзитності (від 13 тис. км автомобільних доріг державного значення).

3. Наявність комплексу заходів з туристичного брендингу країни, а також виведення туристичних продуктів на міжнародний ринок. Проблеми в межах окресленої сфери виникають, насамперед, під час створення, поширення та рекламування вітчизняних турпродуктів, курортів та інших рекреаційних ресурсів. У продовження відзначимо, що брендингова й технологічна відсталість туристичної сфери в Україні набула ознак системності та латентності. Для зміни ситуації потрібне застосування новітніх туристичних технологій, які у розвинених країнах світу вже тривалий час повсюдно впроваджуються в туристичну сферу. Серед зазначених технологій можна виділити такі: електронні інформаційні довідники засобів туристичного розміщення, а також транспортних маршрутів і турагентів, що

надають перелік туристичних послуг та їхньої вартості тощо. Зважаючи на це, в Україні слід більше застосовувати такі новітні технології, які полегшують надання турпослуг, і є особливо актуальними в сучасних умовах функціонування України, що можуть забезпечити можливість наближення її до світового рівня обслуговування клієнтів туристичної сфери.

4. Рівень обслуговування клієнтів туристичної сфери, на який впливає кваліфікація працівників цієї сфери та їхня кількість. Щодо України, то в ній поки відсутня необхідна система підготовки та перепідготовки кадрів, необхідних для туристичної сфери. Це зумовлено тим, що заклади вищої освіти в Україні (ЗВО) розпочали здійснювати підготовку таких кадрів нещодавно. І якщо подивитися інтерактивну базу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, то можна побачити, що ЗВО активізувалися тільки у 2020–2021 навчальному році в напрямку проходження акредитації освітніх програм за спеціальністю 242 Туризм. І цей акредитаційний процес іще триватиме в найближчій перспективі адже деякі ЗВО отримали умовні акредитації, а деякі ще на початковому її етапі. Крім того, поки відсутні чіткі та відповідні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги, які висуваються до працівників туристичної сфери на вітчизняних теренах [5]. На це вказує, до речі, Національне агентство кваліфікацій в Україні.

Отже, туристична сфера в Україні вимагає активізації внутрішнього та в'їзного туризму, що є одним із способів підвищення рівня соціально-економічного розвитку. Останнім часом особливої актуальності набуває сільський зелений туризм і екологічний туризм. До екологічного туризму необхідно відносити всі види туризму на територіях зі сприятливим екологічним станом атмосфери, гідросфери і земної поверхні на об'єктах відвідування і на транспортних маршрутах до них. Поняття «екологічний туризм» як інші його види має важливу якісну ознаку — соціальну орієнтованість, тому що апріорі виникає як соціальне явище.

Разом із тим екологічний туризм має відмінні ознаки, а саме:

- 1) наявність значної кількості саме природних об'єктів туризму;
- 2) раціональне користування природними рекреаційним ресурсами;
- 3) менша енергоємність;
- 4) сприяння соціально-економічному розвитку територій;
- 5) екологічний захист і виховання туристів та ін.

Отже, наявні такі основні підходи до виокремлення екологічних секторів туризму [6]:

1) туризм, де головним об'єктом є природа в заповідних зонах, національних парках та ін.;

2) туризм, основна мета якого відпочинок на територіях, які були змінені людиною. Результат розвитку екотуризму за обох підвидів усе ж таки є різним, і залежить від стану навколишнього середовища та режиму природокористування, за якого не відбувається значне погіршення стану такого середовища.

Варто відзначити, що за цих умов соціо-екологічний фактор також стає економічною категорією, що передбачає підтримання на належному

стані навколишнього середовища (ознака стійкості) й отримання при цьому певної економічної вигоди. Значна кількість територій за умови їх раціонального та виваженого туристичного використання забезпечують потенційний дохід у подальшому, ніж при використанні цих територій у межах розвитку сільського господарства і промисловості. Таким чином, туризм безпосередньо пов'язаний з охороною природи та збереженням традицій і культурної спадщини. Це у свою чергу передбачає збереження рідкісних видів не тільки тварин і рослин, та всієї екосистеми загалом. Виважене планування туристичного навантаження забезпечує зростання популяції цих видів тварин і рослин. Їх можна розглядати як життєвий ресурс для територіальних громад. На міжнародному рівні ця проблема є одним із завдань ЮНЕСКО [7].

Як відомо, екотуризм вимагає менших витрат матеріально-фінансових та інших ресурсів на одиницю вартості продукту. Щодо людських ресурсів (залучення населення як робочої сили), то важливим є зовнішній ефект їхнього використання під час реалізації екопроектів. Адже ці ресурси — одна з рушійних сил сталого розвитку держави та регіональної економіки. При значних темпах зростання туристичної сфери економічна галузь буде забезпечувати вирішення проблем щодо зайнятості і збільшення доходу населення. Власне кажучи, створювана під час розвитку туризму інфраструктура може бути використана для потреб населення та для підвищення рівня економіки. Передбачається, що в її межах належним чином розвиватиметься такі сфери, як транспортна, побутових комунікацій, системи охорони здоров'я, торгівлі, виробництва сувенірів, інформаційні центри, клуби тощо.

Зростання добробуту населення можливе за умови, коли певна частина коштів від туризму залишається не тільки на території його проживання, а й використовується для створення та функціонування транскордонних кластерів [8]. Розвитку екологічного туризму має сприяти використання новітніх технологій [9], дослідити особливості цього процесу може здійснення контент-аналізу. Варто вказати, що його методикою є розгляд понад 140 офіційних сайтів заповідників і національних парків України, а також 50 груп у соціальних мережах, посилення на які (щодо місця знаходження та функціонування цих заповідників) розміщувалися на сайтах. У дослідженні використана методика спрямованого якісного контент-аналізу інформації, широко висвітленого в роботах К. Боришполець [9]. Обраний вид методики орієнтований як на кількісний вимір елементів інформаційного масиву, так і на облік поєднання якісних і кількісних показників, що характеризують досліджуваний об'єкт. Крім підрахунку кількості активних веб-сайтів особливо охоронюваних природних територій, був проведений також аналіз розміщеної там інформації, орієнтованої на потенційних відвідувачів особливо охоронюваних природних територій, екотуристів, любителів пізнавального туризму й активного відпочинку.

Розглядалися такі категорії, як актуальність представленої інформації, обсяг, важливість з наукової точки зору, актуальність стрічок новин, рівень активності в соціальних мережах тощо. Первинні одиниці аналізу структуровані у вигляді проблемного графа, що складається з декількох нормативно заданих рівнів, розглянутих у табл. 1.

Таблиця 1

Структуризація інформаційного масиву

Рівень	Статус	Характеристика
A	«змістовно-інсталяційний»	Визначається та фіксується назва текстового масиву
B	«тематичний»	$B_1, B_2, \dots B_n$ — виділення основних тем
C	«проблемний»	$C_1, C_2, \dots C_n$ — проблеми в контексті окремих тем
D	«цільовий»	$D_1, D_2, \dots D_n$ — визначення стану проблеми
E	«атрибутивний»	$E_1, E_2, \dots E_n$ — вказівка на конкретні характеристики, що складають зміст проблеми або її елементів

На наступному етапі елементи проіндексовані в залежності від локалізації в системі проблемного графа (рис. 1).

Рівні D і E вбирають константи вимірювань первинного аналізу. Варто відзначити, що на рівні D кожна одиниця аналізу проходила перевірку, у результаті чого їй присвоювався показник від 0 (негативний) до 1 (позитивний) у залежності від її наявності.

Далі проведена математична обробка результатів. На кожному рівні вони підсумовуються і заносяться в матричний класифікатор у зіставленні з категорією показника — позитивний / негативний. Максимальна очікування — 146. У результаті привласнення кожному індексу оцінки 1. мінімальне очікування прагне до 0.

У результаті присвоєння більшості індексів оцінки 0 або ж повної відсутності активності особливо охоронюваних природних територій у мережі Інтернет (немає офіційного сайту заповідників, парків тощо або вони не мають акаунти в соціальних мережах). Підсумкові значення у відсотковому співвідношенні представлені в матричному класифікаторі рівня D (табл. 2–4).

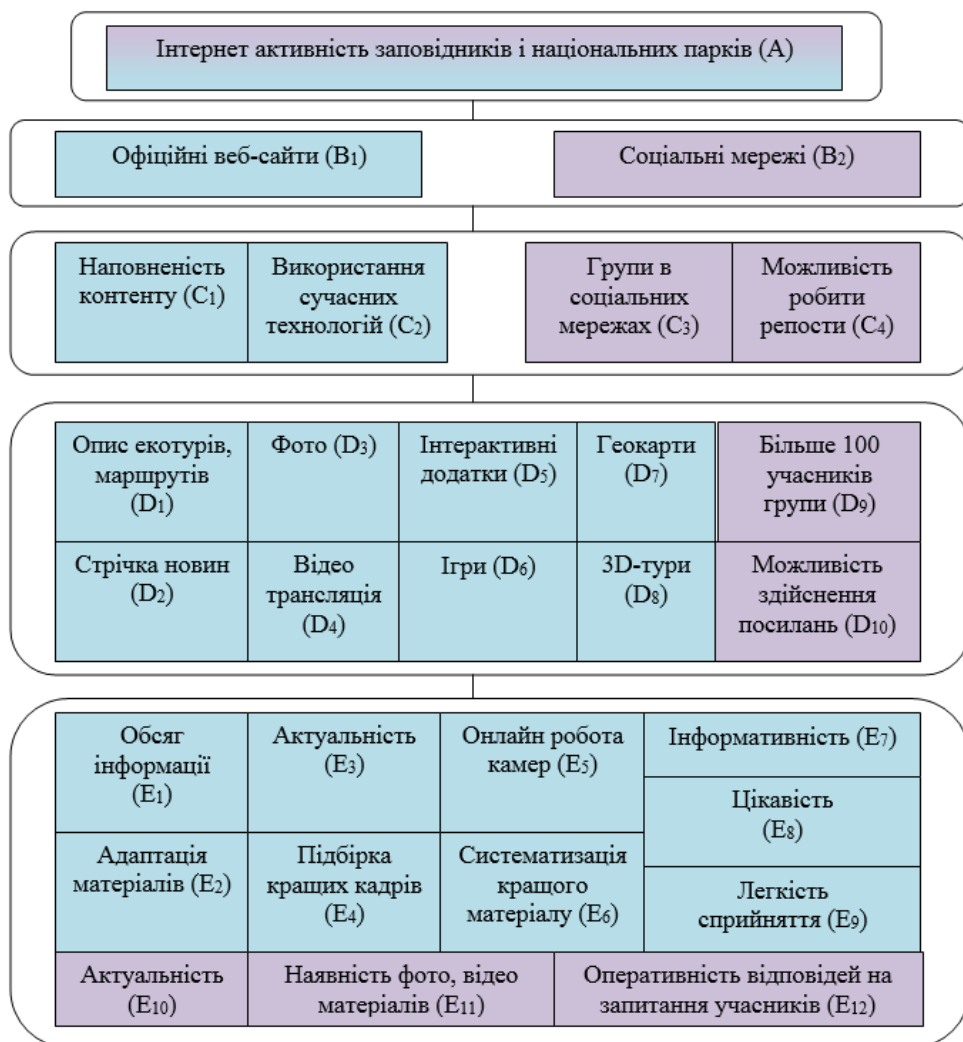

Рис. 1. Система проблемного графа

Таблиця 2

Матричний класифікатор рівня D для одиниць аналізу контенту сайтів заповідників

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Підсумкові значення у %	
			Позитивний показник	Негативний показник
D	D ₁	Опис екотроп, туристичних маршрутів, екскурсій	48 %	52 %
	D ₂	Стрічка новин	50 %	50 %
	D ₃	Фото	62 %	38 %

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Підсумкові значення у %	
			Позитивний показник	Негативний показник
	D ₄	Відео трансляції	26 %	74 %
	D ₅	Інтерактивні додатки	0 %	100 %
	D ₆	Геокарти	36 %	64 %
	D ₇	Ігрові додатки	0 %	100 %
	D ₈	3D тури	3 %	97 %
	D ₉	Більше ніж 200 учасників групи	26 %	74 %
	D ₁₀	Можливості для цитування, поширення інформації тощо	6 %	94 %

Таблиця 3

**Матричний класифікатор рівня D для одиниць аналізу
контенту сайтів національних парків**

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Підсумкові значення у %	
			Позитивний показник	Негативний показник
D	D ₁	Опис екотроп, туристичних маршрутів, екскурсій	60 %	40 %
	D ₂	Стрічка новин	76 %	24 %
	D ₃	Фото	64 %	36 %
	D ₄	Відео трансляції	21 %	79 %
	D ₅	Інтерактивні додатки	0 %	100 %
	D ₆	Геокарти	36 %	64 %
	D ₇	Ігрові додатки	0 %	100 %
	D ₈	3D тури	0 %	100 %
	D ₉	Більше ніж 200 учасників групи	40 %	60 %
	D ₁₀	Можливості для цитування, поширення інформації тощо	14 %	86 %

Таблиця 4

**Матричний класифікатор рівня D для одиниць аналізу
контенту сайтів заповідників і національних парків (загальний)**

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Підсумкові значення у %	
			Позитивний показник	Негативний показник
D	D ₁	Опис екотроп, туристичних маршрутів, екскурсій	45 %	55 %

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Підсумкові значення у %	
			Позитивний показник	Негативний показник
	D ₂	Стрічка новин	51 %	49 %
	D ₃	Фото	55 %	45 %
	D ₄	Відео трансляції	21 %	79 %
	D ₅	Інтерактивні додатки	0 %	100 %
	D ₆	Геокарти	35 %	65 %
	D ₇	Ігрові додатки	0 %	100 %
	D ₈	3D тури	2 %	98 %
	D ₉	Більше ніж 200 учасників групи	27 %	63 %
	D ₁₀	Можливості для цитування, поширення інформації тощо	8 %	92 %

Таблиця 5

Відповідність показників рівнів D і E, а також середня оцінка атрибутів одиниць аналізу на рівні E

Рівень	Індекс	Одиниця аналізу (З)	Рівень	Індекс	Характеристика	Заповідники		Національні парки	
						Кількість	Середня оцінка	Кількість	Середня оцінка
D	D ₁	Опис екотроп, туристичних маршрутів, екскурсій	E	E ₁	Обсяг інформації	41	4,2	25	4,9
	D ₂	Стрічка новин		E ₂	Адаптація матеріалів		4		4,7
	D ₃	Фото		E ₃	Актуальність	43	3,5	32	4,8
	D ₄	Відео трансляції		E ₄	Підборка кращих кадрів	53	3	27	4,1
	D ₅	Інтерактивні додатки		E ₅	Систематизація кращого матеріалу	22	3,6	9	3,5
	D ₆	Геокарти		E ₆	Он-лайн режим роботи веб-камер		4,9		4,9
	D ₇	Ігрові додатки		E ₇	Цікавість	0	-	0	-
	D ₈	3D тури		E ₈	Легкість сприйняття	23	3,8	20	4,7
	D ₉	Більше ніж 200 учасників групи		E ₉	Інформативність	3	4,7	0	0
	D ₁₀	Можливості для цитування, поширення інформації тощо		E ₁₀	Актуальність	22	4,5	17	4,9
		E ₁₁	Наявність фото, відео та інших описових матеріалів	3,8	4,8				
		E ₁₂	Оперативність надання відповідей на запитання учасників	4,5	4,2				

Після дослідження вебсайтів на предмет наявності проблемних категорій у структурах аналізованих сайтів на рівні Е проводиться оцінка змістовності. Конкретні характеристики, що складають зміст проблеми або її елементів, такі як актуальність інформації, обсяг, інформативність тощо оцінені за п'ятибальною шкалою. Кожна одиниця аналізу рівня D має один або кілька характеристик (атрибутів) на рівні Е. Нижче наведені середні оцінки по кожній характеристиці (атрибути) (табл. 5).

Оцінка змістовності сайту, проведена на підставі аналізу атрибутів одиниць аналізу дослідження, дає уявлення про сильні та слабкі сторони електронних ресурсів, що містять інформацію про національні парки та заповідники. Отримані результати є основою для формулювання аналітичного висновку з питання е-представленості заповідників і національних парків у мережі Інтернет, наведеного в другій частині дослідження.

У межах дослідження проаналізовано стан Інтернет-представлення заповідників і національних парків України. Наразі не можна однозначно стверджувати про належний рівень такого представлення. Дослідження дозволило дати оцінку готовності адміністрацій цих заповідників і національних парків до сучасних змін за допомогою таких чинників і показників: даних щодо відвідуваності, розвитку інфраструктури, факторів формування туристичного потоку. Власне кажучи, акцентується на незначній готовності адміністрацій цих заповідників і національних парків до сучасних умов розвитку Індустрії 4.0.

Це дослідження сприяло визначенню рівня використання новітніх технологій як у туристичну сферу, так і соціально-економічне життя регіону. Визначено, що наразі прийнятними формами розвитку туризму є електронний та екологічний, а також їхнє поєднання. Перспективним у цьому напрямку є визначення й аналітичне оцінювання моделі упровадження е-туризму як соціальної орієнтованої й екологічної практики, а також визначення потенційних можливостей у розвитку інновацій на рекреаційних територіях.

Список використаних джерел

1. Помаза-Пономаренко А. Л., Грень Л. М., Батир Ю. Г., Лопатченко І. М. Е-туризм як напрям соціально-економічного розвитку держави (частина 1). *Університетські наукові записки*. 2021. № 2 (80). С. 175–184. <https://doi.org/10.37491/UNZ.80.16>.
2. Барна М. Ю. Концептуальні підходи до розвитку культурного туризму. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції*: матер. наук. конф. (м. Львів, 11–12 травня 2017 р.). Львів: ЛТЕУ, 2017. С. 62–64.
3. Воронцов А. П. Рациональное природопользование. Москва: Тандем, 2000. 303 с.
4. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. *Урядовий портал*. URL: <https://bit.ly/3wnOovr>.
5. Домбровська С. М., Білотіл О. М., Помаза-Пономаренко А. Л. Державне регулювання туристичної галузі України. Харків: НУЦЗУ, 2016. 196 с.

6. *Панов И. Н.* Экологический туризм и его роль в устойчивом развитии территорий. *Вестник Московского университета. Серия 5. География.* 1998. № 6. С. 13–18.
7. *Залевский В. Д.* Об организационных основах формирования сети территорий и объектов природно-заповедного фонда в Донецкой области. *«Донбасс» — 2020: Охорона довкілля та екологічна безпека.* Донецьк, 2001. Т. 2. С. 39–42.
8. *Помаза-Пономаренко А. Л., Батир Ю. Г., Лопатченко І. М., Статівка О. М.* Державне регулювання сталого розвитку туризму в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління».* 2020. № 2 (13). *Електронний репозитарій Національного університету цивільного захисту України (eNUCPUIR).* URL : <https://bit.ly/3EQyNro>.
9. *Pomaza-Ponomarenko A., Hren L., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V.* Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society. *Revista San Gregorio.* 2020. Spec. ed. Núm. 42. URL : <https://bit.ly/3kf6Gua>; <http://dx.doi.org/10.36097/rsan.v1i42>.
10. *Боршуполеу К. П.* Методы политических исследований. Москва : Аспект Пресс, 2005. 221 с.

Надійшла до редакції 17.05.2021

Alina POMAZA-PONOMARENKO,

National University of Civil Protection of Ukraine,

Larisa GREN,

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»,

Yurii BATYR,

Inna LOPATCHENKO,

National University of Civil Protection of Ukraine

E-Tourism as an Area in Socio-Economic Development of a State (Part 2)

In Section 1 of the research, it is established that the spread of the COVID-19 virus all over the world has determined a new wave in digital tourism development. In this part of the research, the direction of its development is substantiated from the positions of its functional content (social media, recommendations, and so on). In Section 2 of the research, ecology tourism development by means of the usage of e-technologies is accentuated. At the same time, the importance of development of the tourism sector in general and ecology tourism in particular with the application of cluster approach is proved. For this purpose, the ring model of tourist clusters implementation in Ukraine is clarified. It is calculated that formation of 10 tourist clusters enables a state to obtain additional \$500m to its budget during 5 years, to involve \$800m to \$1.5bn of investments into the tourism sector, as well as to form 800 work places in this and relevant sectors. Considering a raise in influence of endogenic and exogenic factors on the tourism sector, the need in researching digital representation of nature reserves and national parks is recognized. The research estimates their web sites and social networks accounts. This estimation is carried out by means of content analysis application. It is stated that at the moment it is difficult to speak of a due level of digital representation of nature reserves and national parks. The research helps evaluate the preparedness of the mentioned objects' administrations for current changes by analyzing the following indicators: the number of visitors, infrastructure development, factors of tourist flow formation. It is established that nature reserves and national parks administrations are not duly prepared for current conditions of the Industry 4.0 development. It is determined that the

acceptable forms of tourism development nowadays are digital and ecological tourism, as well as their combinations. For this area, a perspective step is determination and analytical estimation of a digital tourism implementation model as a socially targeted and ecological activity, as well as definition of potential opportunities for innovations' development on recreational territories.

Keywords: *e-tourism, socio-economic development, modern technologies, e-commerce, ecological tourism.*